

LÖGMANSSKRIVSTOVAN

Prime Minister's Office

Uttanríkispolitísk frágreiðing

Týdningarmestu málini

Frágreiðing til aðalorðaskiftis
sambært § 51, stk. 4 í tingskipanini

Lögtingsmál nr. F-4/2014

Innihaldsyvirlit

1. Føroyskur uttanríkispolitikkur	4
1.1 Løgfrøðiliga grundarlagið	4
1.2 DFG-skipanin	5
1.3 Trygdarmál og verjumál	6
2. Altjóða handilsviðurskipti	7
2.1 Handilssáttmálar okkara	7
2.2 Russland og Evro-Asiatiska búskaparsamveldið	7
2.3 Hoyvíkssáttmálin	8
2.4 Heilsufrøðilig viðurskipti	8
2.5 Útflutningsráð Føroya	9
3. Evropapolitikkur	10
3.1 Verandi samstarv við ES	10
3.2 Gerðarrættarmálini móti ES	11
3.3 Virkseimið í Northern Periphery Programme	11
3.4 EFTA-limaskapur	12
4. Sameindu tjóðir	13
4.1 Mannarættindi Sameindu tjóða	13
4.2 Landgrunsmálini	14
4.3 FAO	15
4.4 UNESCO	15
4.5 IMO	15
5. Norðurlandamál	17
5.1 Føroyskur limaskapur	17
5.2 Danskur formansskapur	17
5.3 Fjølbroytt samstarv	17

5.5	Útnorðurráðið	19
6.	Arktis	20
6.1	Tænastudepil.....	20
6.2	Arktiska ráðið	20
7.	Menningarsamstarv og neyðhjálp	22
7.1	Útbúgving og heilsa raðfest.....	22
7.2	Neyðhjálp.....	23
8.	Havsins tilfeingi	24
8.1	Strandarlandasamráðingar	24
8.2	Tvílandasáttmálar um fiskiveiðu.....	24
8.3	Millumtjóða fiskiveiðusamstarv.....	26
8.4	Millumtjóða hvalaveiðusamstarv.....	28
8.5	Hvalaveiða og almenn kunning	28
9.	Dupultskattasáttmálar	30
9.1	Verandi skattasáttmálar.....	30
9.2	Norðurlenski dupultskattasáttmálin	30
9.3	Aðrir sáttmálar	30

1. Føroyskur uttanríkispolitikkur

Seinastu mongu árinum hefur leikluturin hjá landsstýrinum á uttanríkispolitiska økinum verið alt sjónligari. Sum framkomið og væl skipað oyggjasamfelag og fiskivinnutjóð hava Føroyar ein týðandi leiklut í altjóða samfelagnum. Tað eru bara Føroyar, sum kunnu og skulu røkja síni uttanríkispolitiska áhugamál. Økta uttanríkispolitiska virkseimið verður framt, sama um Føroyar ikki eru sjálvstøðugt land.

Løgmaður varðar av uttanríkis-, trygðar- og verjupolitikki Føroya við teimum avmarkingum, sum ríkisrættarlaga støðan hevur við sær. Flestu stjórnarráð umsita bæði arbeiðsøki og sáttmálar, sum hava við millumtjóða viðurskifti at gera. Sáttmálar um eitt nú skattlig viðurskifti eru hjá landsstýrismanninum í fígjarmálum, landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum varðar av sínámillum samráðingum og strandarlandasamráðingum um fiskiveiðu, og landsstýriskvinnan í almannamálum tekur sær av norðurlandamálum.

Uttanríkispolitiska frágreiðingin fevnir sostatt ikki bert um ábyrgðarøki løgmans. Talan er um heildarpolitiska frágreiðing, sum tekur støði í teimum mongu uttanríkispolitisku økjum, sum landsstýrið umsitir.

Umframt uttanríkispolitisku uppgávnar, ið liggja beinleiðis hjá lögmanni, skal løgmaður tryggja neyðugu samskipanina av føroyskum áhugamálum á uttanríkispolitiska økinum.

Uttanríkistænastan á Løgmannsskrivstovuni hevur dagligu fyrisingina av nevndu uppgávum lögmanns um hendi. Hon hevur saman við teimum fimm sendistovunum, ið bygnaðarlíka eru partur av uttanríkistænastuni, yvirskipaðu uppgávuna at røkja áhugamál Føroya úti í heimi.

1.1 Løgfrøðiliga grundarlagið

Føroysk luttøka í altjóða samfelagnum hvílir lögfrøðiliga á heimastýrslógini frá 1948 og uttanríkispolitisku lógini frá 2005, umframt síðvenju á økinum.

Uttanríkispolitiska heimildir Føroya eru tengdar at, hvørt avvarðandi málsøkið er yvirtikið ella ikki. Tá ið talan er um yvirtikin málsøkið skipar uttanríkispolitiska lógin frá 2005, saman við síðvenju á økinum, karmarnar fyri luttøku Føroya í altjóða samfelagnum. Dømi um beinleiðis millumtjóðasamráðingar eru bilateralar handilssamráðingar og millumtjóða fiskivinnusamstarv. Harafturímóti, tá ið talan er um økið, hvørs málsøkið ikki er yvirtikið, men hvørs viðurskifti hava týðning fyri Føroyar, skal landsstýrið, í samsvari við Fámjins skjalið takast uppá ráð, við tí fyrri eyga at hava veruliga meðávirkan. Dømi um slík viðurskifti, eru millumtjóða fundir í OSPAR.

Uttanríkispolitiska lógin frá 2005 veitir Føroyum móguleikan í navni danska kongsríkisins at samráðast og gerast partur av sáttmálum við onnur lond og felagsskapum, tá ið hesir sáttmálar burturav viðvíkja málum, ið hoyra undir málsræðið hjá føroyskum myndugleikum. Tá ið Føroyar gera altjóðarættarlígan sáttmála eftir hesi lóg, bera Føroyar vanliga heitið “Danmarkar kongsríki, Føroyum viðvíkjandi.” Fyritreytin fyri hesum móguleika er, at hesir sáttmálar ikki viðvíkja Grønlandi, og at teir heldur ikki skulu galda fyri Danmark ella snúgva seg um samráðingar í

millumtjóða felagsskapi, har sum Danmarkar kongsríki er limur. Føroyar kunnu eisini sambært § 4 í uttanríkispolitisku lógini frá 2005 fáa limaskap í millumtjóða felagsskapum í egnum navni, treytað av at tað er sambærlikt við reglurnar hjá felagsskapinum sjálvum og við stjórnarskipanarligu støðu Føroya. Hesin leistur eigur eftir fatan landsstýrisins at kunna nýtast til limaskap Føroya í WTO.

Uttan mun til ásetingarnar í uttanríkispolitisku lógini, virka Føroyar sum serstakur leikari á fleiri millumtjóða samstarvsøkjum. Eitt nú eru Føroyar sjálvstøðugur sáttmálapartur í ymiskum sáttmálum, sum viðvíkja felags umsiting av tvískattaavtalum og ferðandi fiskastovnum.

Hesir sáttmálar hava altjóðarættarligt gildi og mugu tí metast at vera gjørdir millum altjóðarættarligar eindir (subjekt). Tað hevur verið ført fram, at tá talan er um fyrisingarligar avtalur, falla omanfyrinevndu sáttmálar eins væl og stjórnaravtalur ikki undir treytirnar, ið annars eru galdandi fyri sáttmálaviðurskifti Føroya sambært uttanríkispolitisku lógini, av tí at sáttmálarnir eru gjørdir millum stjórnir og ikki lond. Hesi sjónarmið eru illa sambærlikt við grundleggjandi altjóðarættarligu regluna um, at altjóða bindingar verða gjørdar millum altjóðarættarligar eindir og ikki stjórnir. Við øðrum orðum ger altjóða lóg ikki mun á “stjórnaravtalu” og “ríkjaavtalu.” Føroyar gera sostatt altjóðarættarligar sáttmálar, ið falla uttan fyri karmarnar á uttanríkispolitisku lógini.

1.2 DFG-skipanin

Uttanríkispolitiska lógin hevur eina týðningarmikla avmarking, tá ið talan er um altjóðarættarligar sáttmálar á yvirtiknum málsøkjum, ið viðvíkja bæði Føroyum og Grønlandi. Tá ber ikki til hjá landsstýrinum einsamøllum at taka avgerð, tí tað skal virka í felag við Grønlandi. Hetta slagið av altjóða luttøku verður rópt “*Danmarkar kongsríki, Føroyum og Grønlandi viðvíkjandi,*” stytt DFG. Treytin er, at talan er um sáttmálar, har Danmark ikki er partur, ella har ES umboðar Danmark sum sáttmálapart.

Dømi um hetta eru NEAFC, NAFO og NASCO, sum eru felagsskapir um fiskiveiðusamstarv í altjóða sjógv, har Danmark er umboðað í sáttmálanum gjøgnum ES. Í hesum felagsskapunum eru Føroyar og Grønland við í felag undir heitinum DFG. Í SPRFMO luttaka Føroyar tó einsamallar undir heitinum “*Danmarkar kongsríki, Føroyum viðvíkjandi,*” men Grønland hevur sambært uttanríkispolitisku lógini framvegis rætt til at gerast partur at stovnandi sáttmálanum av hesum økisfelagsskapi.

Sum limaland hevur DFG eina atkvøðu eins og hini limalondini í felagsskapunum. Føroyar og Grønland skulu sostatt vera samd um, hvussu farast skal fram, tá atkvøðast skal, t.d. um hvussu fiskiskapur eftir ávísnum fiskaslagi skal skipast.

Føroyar og Grønland hava í samstarvinum lagt seg eftir, at um bert annað landið hevur ítøkilig áhugamál í einum fiskiskapi, verður tað hetta landið, sum ger av, hvussu atkvøðast skal. Er áhugamálini ikki tey somu í einum máli, atkvøður DFG ikki. Hesin atkvøðuleistur hevur við sær, at Føroyar og Grønland verða sett uttan fyri ávirkan, tá ið londini hava ymisk áhugamál. Hetta kann vera sera óheppi, og kann gera tað torført at gera strategeiskar semjur við lond, sum vit hava felags áhugamál við, og síðani tryggja at hesar semjur verða samtyktar í NEAFC. Eitt dømi er makrelsemjan við Noreg og ES, sum vit (DFG) ikki kundu taka undir við í NEAFC.

1.3 Trygdarmál og verjumál

Í uttanríkispolitisku lógini er virkisfæri Føroya í verju- og trygdarpolitikki avmarkað, tí trygdarpolitikkur og verjumál liggja hjá ríkismyndugleikunum í Keypmannahavn.

Løgtingssamtyktin frá 2004 um trygdarpolitikkk Føroya legði eina kós, har ið landsstýrið skuldi vera kunnað um trygdarpolitisk og verjumálslig viðurskifti viðvíkjandi Føroyum. Eisini skuldi landsstýrið hava avgerandi ávirkan á slík mál.

Fyri at tryggja føroyskum myndugleikum veruliga ávirkan á felagsmál, ið viðvíkja Føroyum, eitt nú á verju- og trygdarpolitiska økinum, undirskrivaðu táverandi lögmaður og danski uttanríkisráðharrin í 2005 Fámjinsskjalið. Í Fámjinsskjalinum verður staðfest, at danska stjórnin skal taka landsstýrið við upp á ráð í málum, sum viðvíkja Føroyum ella týðningarmiklum føroyskum áhugamálum. Í samsvari við hetta hava umboð fyri landsstýrið lutikið í m.a. ymsum greiningararbeiði hjá danska verjumálaráðnum. Tíðliga í 2014 varð stór greiningarverkætlan sjósett av danska verjumálaráðnum til tess at greina tørv og virkisfæri hjá donsku verjuni í arktiska økinum og í Føroyum. Uttanríkistænastan fylgir hesum arbeiði yvirskipað, og Fiskimálaráðið og aðrir myndugleikar í Føroyum hava eisini ymsar leiklutir í greiningararbeiðinum. Danska verjumálaráðið letur úr hondum frágreiðing frá hesum arbeiði í vár.

Síðan hetta greiningararbeiði byrjaði, er trygdarpolitiska støðan í okkara parti av heiminum nógv broytt, serliga av viðurskiftunum í Ukraina. Viðurskiftini ímillum Russland og vesturheimin eru spentari. Tó er vanlig metingin hjá myndugleikunum í arktisku londunum, at arktiska økið framvegis ikki er eitt trygdarpolitiskt spenningsøki, og allir partar raðfesta framvegis góða samstarvið í Arktis. Tað er kortini ikki greitt, hvønn veg tað ber við viðurskiftunum millum vesturheimin og Russland, so leingi politiska støðan er, sum hon er.

Landsstýrið heldur, at stríðið millum Russland og Ukraina eigur at verða loyst diplomatiskt, so at friðurin í Evropa verður varðveittur.

2. Altjóða handilsviðurskipti

Ein týðandi treyt fyri búskaparvøkstrinum í Føroyum er samhandilin við onnur lond. Endamálið við at gera fríhandilssáttmálar við fleiri og fleiri lond er at betra um marknaðaratgongdina hjá føroysku vinnuni. Vinnan fær betri møguleikar at fjøltátta og økja um virksemi sítt, og samstundis verður føroyski búskaparváðin spjaddur.

Uttanríkistænastan arbeiðir áhaldandi fyri at betra um útflutnings- og innflutningsmøguleikarnar við at virka fyri, at Føroyar fáa nýggjar handilssáttmálar við viðkomandi lond.

2.1 Handilssáttmálar okkara

Føroyar hava síðan 1991 gjørt handilssáttmálar við onnur lond. Í lötuni hava Føroyar fríhandilssáttmálar við ES, Ísland, Noreg og Sveis. Talan er sostatt um fýra sáttmálar við í alt 31 lond, nú ES fevnir um 28 limalond. Harafturat varð fríhandilssáttmáli við Turkaland undirskrivaður í Ankara í fjør. Sáttmálin kemur í gildi, tá ið innanhýsis stýrisskipanarligar mannagongdir hjá báðum pørtum eru lidnar.

Føroyar hava síðan 1. januar 1995 verið fevndar av danska limaskapinum í WTO. Sostatt eru altjóða ásetingar, sum eru gjørdar í hesum felagsskapi, eisini galdandi fyri Føroyar. Fyri eitt land sum Føroyar við sera opnum búskapi og nógvum samhandli við umheimin hava greiðar og einsháttaðar reglur í altjóða handli stóran týdning.

Tað eru nøkur ár síðan, at Føroyar settu sær sum mál at fáa sjálvstøðugan limskap í WTO. Sum tollumveldi kunnu Føroyar sambært ásetingunum hjá WTO gerast sjálvstøðugar limir. Kortini skal greiða fáast á ávísu lögfrøðiligum viðurskiptum millum Føroyar og Danmark.

2.2 Russland og Evro-Asiatiska búskaparsamveldið

Føroyar hava í nógv ár arbeitt við at betra okkara handilsviðurskipti við Russland. Samstarvið við Russland er skjótt 40 ára gamalt. Fiskivinnusáttmálan við Russland frá 1977 varð undirskrivaður í einari tíð, tá ið heimurin var býttur upp í eystur og vestur. Hetta forðaði ikki Føroyum at samstarva á skynsomum grundarlagi við Russland.

Russlandspolitikkur Føroya er at tryggja eitt gott samstarv millum londini, sum byggir á góðar og varandi marknaðarmøguleikar hjá føroyskum fyrirkomandi á russiska marknaðanum. Føroyar og Russland samráddust í fleiri ár at fáa ein handilssáttmála landanna millum. Enn er ikki komið á mál. Síðan hevur Russland funnið saman við Kasakstan, Armenia og Hvítarussland í Evro-Asiatiska búskaparsamveldið, og fleiri limalond væntast at leggjast afturat. Tá hesi fýra londini hava funnið saman, ber ikki til einans at gera ein fríhandilssáttmála við Russland. Nú mugu vit gera fríhandilssáttmála við øll fýra londini umvegis búskaparsamveldið. Við øðrum orðum er málið hjá landsstýrinum at gera ein fríhandilssáttmála við Evro-Asiatiska búskaparsamveldið, ið kann tryggja fría marknaðaratgongd hjá føroyskum vørum til hetta stóra og økið.

Tað er einki at taka seg aftur í, at laksur og uppsjóvarfiskur standa fyri meginpartinum av okkara útflutningi til eystanlond. Fáa vit beint burtur tollforðingarnar, letur tað veruliga dyrnar upp fyri enn størri útflutningi til hesar marknaðir.

Avgerð um at seta á stovn Sendistovu Føroya í Moskva varð tikin, áðrenn politiska støðan í Eysturevropa bráðliga broyttist í februar 2014. Støðan er framvegis spent millum Russland og Ukraina, Evropeiska Samveldið og onnur lond í Vesturheiminum. Kortini er diplomatiska samstarvið millum hesi lond ikki slitnað. Hetta sæst millum annað við almennum ruslandsvitjanum hjá stjórnarleiðarum í ES-limalondum í februar 2015, umframt almenna vitjan hjá forseta Russlands í einum ES-limalandi í mars 2015.

2.3 Hoyvíkssáttmálin

Hoyvíkssáttmálin er mest víðfevndi fríhandilssáttmáli, Føroyar hava við annað land. Sáttmálin bindur Føroyar og Ísland saman í eitt felags búskaparøki, har vørur, tænastr, persónar og kapitalur við ávísimum undantøkum hava frítt at fara millum londini. Hoyvíkssáttmálin hevur verið í gildi síðan 2006.

Kjarnin í Hoyvíkssáttmálanum er, at ikki er loyvt at gera mun millum føroyskar og íslenskar vørur og tænastr, um tær lúka galdandi treytir, har tær verða marknaðarfórdar. Við øðrum orðum skulu føroyskar vørur og tænastr lúka somu krøv sum tær íslensku í Íslandi, og íslenskar vørur og tænastr somu krøv sum tær føroysku í Føroyum.

Hagtølini vísa, at samhandilin millum Føroyar og Ísland innan vørur og tænastr er vaksin, og londini samstarva eisini á fleiri nýggjum økjum. Nevnast kunnu heilsuøkið, útbúgvingarøkið, fjølmiðlasamstarv, gransking og mentan.

Yvirskipað hevur Hoyvíkssáttmálin tískil økt um samhandilin og samstarvið millum londini, síðan hann kom í gildi.

2.4 Heilsufrøðilig viðurskipti

Gongdin seinastu nógvu árinum hevur verið, at handilsforðingar millum lond ikki bert snúgva seg um toll og kvotur, men eisini um fleiri onnur sløg av handilsforðingum. Talan er um tøknilig krøv av ymiskum slag, eins og heilsufrøðilig krøv. Lond hava hvør í sínum lag síni egnu heilsufrøðiliga atlit at taka, og í tí sambandi er tað týðningarmikið, at skikkaðu myndugleikarnir í londunum sínámillum avtala, hvussu farast skal fram.

Av somu orsök gjørdust Føroyar partur av heilsufrøðiliga samstarvinum í ES í 2001.

Heilsufrøðiliga avtalan hevur við sær, at føroyskur fiskur og fiskavørur hava frítt at fara til ES, uttan at heilsufrøðilig kanning verður gjørd við markið til ES. Hetta letur seg gera, tí at heilsufrøðiliga lóggávan í Føroyum er lagað til heilsufrøðiliga krøvini hjá ES. Á sama hátt hava allar ES-framleiddar matvørur frítt at koma til Føroya, hvat heilsufrøðiligum krøvum viðvíkir.

Heilsufrøðiliga avtalan við ES loyvir sum meginregla ikki Føroyum at útflyta annað enn fisk og fiskavørur til ES. Hinvegin kann ES útflyta allar vørur til Føroya. Orsøkin er, at Føroyar hava ikki lagað heilsufrøðiliga lóggávu sína til ta hjá ES á landbúnaðarøkinum.

Heilsufrøðiliga starvsstovan í Føroyum hevur gjørt avtalur við samsvarandi heilsufrøðiligar stovnar í Russlandi og Kina. Eurasiska búskaparsamveldið, ið telur Russland, Kasakstan, Hvítarussland og Albania, ásetir, at russisk eftirlitsfólk skulu kanna og góðkenna føroysk fiskaframleiðsluvirkir, áðrenn tey sleppa at útflyta matvørur til samveldið. Tá ið Heilsufrøðiliga starvsstov-

an verður góðkend sum skikkaður myndugleiki av myndugleikunum í Russlandi, fer stovnurin væntandi sjálvur at standa fyri hesum arbeiði. Hetta kann taka tíð.

Kinverski heilsufrøðimyndugleikin er øðrvísi skipaður. Tá ið Heilsufrøðiliga starvsstovan søkir um at fáa føroysk virki á kinverska listan, tekur kinverski myndugleikin hetta til eftirtektar.

Heilsufrøðiliga starvsstovan hevur eisini samband við myndugleikar í Brasil, Kanada og Vjetnam. Endamálið er at avtala nærri á hvørjum grundarlagi føroysk virki ótarnað kunnu útflyta sínar vørur har í framtíðini.

2.5 Útflutningsráð Føroya

Útflutningsráð Føroya varð stovnað í 2014. Endamálið er støðugt at betra um marknaðaratgongd og kappingarføri hjá føroyskum vørum og tænaðum fyri á tann hátt at skapa búskaparvøkstur og arbeiðspláss í Føroyum. Útflutningsráðið skal millum annað veita lögmanni ráð um handilsviðurskipti í breiðastu merking.

Løgmaður og uttanríkisráðgjafastovan fáa soleiðis neyðuga kunning um tann tørv, sum vinnan hevur á at fáa formliga atgongd til marknaðir í øðrum londum, so at hon fær bestu karmar at virka undir.

Fundirnir í ráðnum verða eisini brúktir til at varpa ljós á ymiskar forðingar, sum føroyskar fyrirtøkur og einstaklingar eru fyri í mun til útlenskar marknaðir. Hetta kunnu vera ymisk viðurskipti, sum føroysku myndugleikarnir annars ikki vóru vorðnir varugir við.

Ráðið fer somuleiðis at gera tilmæli um, hvussu vit kunnu tillaga bygnað og skipanir, eins og tað fer at gera uppskot um, hvørjir marknaðir og hvørjar vinnugreinar eiga at verða sett í miðdepilin. Ráðið er mannað við umboðum fyri vinnulív og almennar myndugleikar.

3. Evropapolitikkur

Føroyar eru evropeisk tjóð, sum er grundað á evropeiskan arv og evropeisk virði. Samstarvið við evropeisku grannar okkara hevur stóran týdning. ES-marknaðurin er størsti marknaðurin fyri føroyskan útflutning. Hóast alsamt størri partur av føroyska uttanlandshandlinum er við lond uttan fyri ES, hevur ES-marknaðurin framvegis stóran týdning. Í 2014 vóru 50 % av vøruútflutninginum og 63 % av vøruinnflutninginum í samhandli við ES.

Føroyar eru hvørki limur í ES ella EBS. Hetta setir okkum í eina serstöðu, tí flestøll grannalond okkara hava ES- ella EBS-limaskap.

3.1 Verandi samstarv við ES

Formliga sambandið millum Føroyar og ES er grundað á triggjar sáttmálar: ein handilssáttmála, ein fiskiveiðusáttmála og ein granskingarsáttmála.

Verandi handilssáttmáli kom í gildi 1. januar 1997. Hann er seinast broyttur í 2008. Sáttmálin tekur burtur toll á øllum ídnaðarvørum millum ES og Føroyar, men avmarkingar eru á landbúnaðar- og fiskivinnuøkinum. Føroyar hava at kalla veitt ES fullkomnan fríhandil, men tollfrælsið er avmarkað til ávísar føroyskar vørur til ES-marknaðin. Gongdin hevur tó verið, at handil við fiskavørum er vordin støðugt frælsari, síðan verandi sáttmáli kom í gildi. Kortini eru tað bert tær vørur, ið eru tiknar við á ein serligan lista (positivlistan), ið hava fult tollfrælsi ella tollfríar kvotur til ES-marknaðin. Hetta kann vera ein forðing fyri at menna og framleiða nýggjar útflutningsvørur í Føroyum. Í flestu førum er tað ikki lønandi at útflyta til ES-marknaðin, um tollur verður lagdur á vøruna. Dømi um hetta eru ætlanirnar hjá uppsjóvarvinnuni at útflyta niðursjóðaðan makrel, har tollur á 25 % verður lagdur á við verandi handilssáttmála við ES.

Sum nevnt er heilsufrøðiliga avtalan frá 2001 ein partur av handilssáttmálanum. Sambært avtaluni skulu Føroyar laga sínar heilsufrøðiligu reglur um djóra- og fiskaframleiðslu til samsvarandi ES-reglur. Harvið sleppur vinnan undan seinkandi og dýrkandi heilsufrøðiligum eftirliti við markið til ES-marknaðin.

Í 2005 gjørdust Føroyar partur av Pan-Euro-Med, ið er samstarv um felags upprunareglur. Ein av móguleikunum í skipanini er, at vørur kunnu skifta uppruna, um nakrar nærri ásettar treytir eru uppfyltar. Hetta gevur føroyskum fyrirkomandi høvi at keypa fisk úr t.d. Íslandi og Noregi, virka fiskin og útflyta hann sum føroyskan. Tað er tó ein fyrirtreyt, at vit hava fríhandilssáttmála við landið, sum vit keypa rávøruna frá, eins og tað skal hava fríhandilssáttmála við landið, sum vit selja vøruna til.

Fiskiveiðusáttmálin við ES varð undirskrivaður í 1977. Sáttmálin kom í gildi í 1981. Sáttmálin er ein rammusáttmáli fyri sínámillum býtið av fiskiveiðumøguleikum. Aðaltátturin í sáttmálanum er, at virðið á fiskiskapinum hjá ES og Føroyum skal javnviga. Myndugleikar úr Føroyum og ES hittast árliga at umrøða og avtala fiskiveiðubýtið og atgongd partanna millum næsta árið.

Føroyar hava síðan 2010 havt sáttmála við ES um granskingarsamstarv. Í 2010 gjørdust Føroyar eisini á fyrsta sinni granskingaravtalu við ES um atlimaskap í granskingarskránni FP7 (Seventh Framework Programme), sum var granskingarskráin fyri tíðarskeiðið 2007-2013.

Horizon 2020 er framhald og víðarimening av evropeiska granskingarsamstarvinum og fevnir um tíðarskeiðið 2012-2020. Umframt stuðul til gransking, veitir Horizon 2020 eisini stuðul til nýskapán og til menning av nýggjari tøkni. Samlaði fíggjarkarmurin er áleið 525 milliardi krónur.

3.2 Gerðarrættarmálini móti ES

Tá ið ES á sumri 2013 avgjórði at seta handilstiltøk í verk ímóti Føroyum, valdi landsstýrið at seta í verk eitt altjóðarættarligt gerðarrættarmál móti ES. Grundarlagið fyri gerðarrættarmálinum var havrættarsáttmáli Sameindu tjóða. Kæra Føroya var grundað á, at samráðingar um ferðandi fiskastovnar mugu vera á javnbjóðis grundarlagi, og at ES-hóttanirnar vóru brót á hesa grundreglu.

Umframt at hava sett í gongd altjóðarættarligt gerðarrættarmál sambært havrættarsáttmálanum hjá ST, settu Føroyar á heysti 2013 eisini í verk gerðarrættarmál sambært WTO-sáttmálanum. Kæra Føroya í hesum máli var grundað á, at handilstiltøkini hjá ES fylgdu ikki grundleggjandi reglum í WTO-skipanini, eitt nú um forboð ímóti mismunargerð, umframt at vísast kann á aðrar kravdar mannagongdir í havrættarsáttmálanum hjá ST í sambandi við ósemjur um felags umsiting av ferðandi fiskastovnum.

Í báðum førum var tað kongsríkið Danmarkar vegna Føroyar, ið setti í gongd gerðarrættarmálini. Kortini var tað landsstýrið, sum hevði ábyrgdina og skipaði bæði málini. Mótpartur Føroya í hesum trætumálum setti sum treyt fyri at seta handilstiltøkini úr gildi, at Føroyar steðgaðu gerðarrættarmálanum. Føroyar settu hinvegin sum treyt, at handilstiltøkini vórðu sett úr gildi, um gerðarrættarmálini skuldu steðgast. Um hetta samdust partarnir, tá ið av tornaði.

Ætlaðu gerðarrættarmálini vóru ikki einans eitt amboð hjá landsstýrinum at seta handilstiltøkini hjá ES úr gildi. Ein onnur orsök var at forða fyri, at sama stóða kemur í aftur í framtíðini. Í dag er ósemja um fleiri ferðandi fiskastovnar, men ES fer valla aftur at nýta heimildarreglugerðina, ið var grundarlag fyri handilstiltøkunum móti Føroyum.

3.3 Virkseimið í Northern Periphery Programme

Føroyar hava verið partur av Northern Periphery Programme, sum nú eitur Northern Periphery and Arctic Programme (NPA), síðan 2001. Talan er um ES-skipán, sum gevur Føroyum atgongd til ein ES-økisgrunn, sum táttar í 400 mió. krónur. Skipánin tryggjar eisini Føroyum móguleikan at vera við evropeiskum netverkum innan gransking og íverksetan.

Í tíðarskeiðnum 2007-2013 hava Føroyar tikið lut í 14 ymiskum verkætlanum. Føroyar fingur hesi árin meiri pening úr skipanini, enn rindað var í hana.

Níggju lond eru við í skipanini. ES er umboðað við Finnlandi, Írlandi, Svøríki, Skotlandi og Norðurlandi, og londini uttan fyri felagsskapin eru Føroyar, Ísland, Grønland og Noreg. Grannaøkini Kanada og Russland luttaka sum eygleiðarar. Nýggja skipánarskeiðið er frá 2014-2020.

3.4 EFTA-limaskapur

Føroyskur EFTA-limaskapur hevur ikki verið ovastur á breddanum í politiska kjakinum seinastu árinum. Fyri nøkrum árum síðan varð møguleikin fyri EFTA-limaskapi kannaður, millum annað við tí í hyggju at gerast partur av EBS-samstarvinum. Tá vóru ávísar snávingarsteinar, sum máttu ruddast burtur, áðrenn limaskapur kundi gerast veruleiki. So leingi landsstýrið ikki sendir eina formliga umsókn um limaskap í EFTA til limalondini Noreg, Ísland, Liktinstein og Sveis at viðgera, fæst neyvan eitt endaligt svar uppá, um Føroyar kunnu gerast limur.

EFTA er ein virkin felagsskapur, ið áhaldandi virkar fyri at fáa fleiri fríhandilssáttmálar millum limalondini og onnur lond. EFTA hevur nógv handilssambond uttan fyri Evropa og er í dag tann felagsskapur, ið hevur eina flest fríhandilssáttmálar um allan heim. Eydnaast Føroyum at gerast limur í EFTA, verður atgongdin lættari til handilssáttmálarnar, sum EFTA-londini stremba eftir at gera við onnur lond komandi árinum.

4. Sameindu tjóðir

Føroyar luttaka í ymiskum felagsskapum og nevndum undir ST, t.e. Sameindu tjóðum. Føroyska virkseimið í felagsskapum og nevndum undir ST byggir á eitt innanhýsis samstarv millum stjórnarráð og stovnar, sum tryggjar, at Føroyar røkja sínar altjóða skyldur sambært ST.

Eitt dygdargott samstarv er lykilin til, at Føroyar saman við Danmark við jøvnum millumbili lata ymiskar frágreiðingar til ST um mannarættindasáttmálarnar. Síðan 2004 hava Føroyar latið ST í alt 10 frágreiðingar. Tað sama góða samstarvið hevur eisini verið galdandi í sambandi við arbeiðið í landgrunsmálinum, har landgrunsnævndin hjá ST hevur havt týðandi leiklut.

Atlimaskapur okkara í ST-felagsskapunum FAO, IMO og UNESCO í egnum navni verður samstundis røktur í breiðum samstarvi millum viðkomandi stjórnarráð og stovnar í Føroyum.

4.1 Mannarættindi Sameindu tjóða

Mannarættindi eru hornasteinur undir einum fólkaræðisligum samfelagi, og Føroyar hava higartil tikið undir við sjev ymiskum mannarættindasáttmálum hjá ST. Teir eru:

- Semingin um borgarlig og politisk rættindi, (International Covenant on Civil and Political Rights).
- Semingin um búskaparlig, sosial og mentanarlig rættindi, (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights).
- Kvinnurrættindasáttmálin, (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women).
- Sáttmálin móti mismuni vegna rasu, (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination).
- Barnarættindasáttmálin, (Convention on the Rights of the Child).
- Sáttmálin móti píning, (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment).
- Sáttmálin um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek, (Convention on the Rights of Persons with Disabilities).

Til hvønn sáttmála hoyrir ein ST-serfrøðinganevnd, sum skal meta um, hvørt partarnir halda ásetingarnar í sáttmálunum. Grundarlagið undir metingunum eru frágreiðingar, sum partarnir lata nevndini fjórða hvørt ár, har teir útgreina, hvussu ásetingarnar verða fylgdar í landinum.

ST-frágreiðingar

Uttanríkistænastan samskipar arbeiðið at gera ST-frágreiðingarnar. Tað eru tó stjórnarráðini, sum í stóran mun hava neyðugu vitanina um, hvussu Føroyar fylgja ásetingunum í teimum ymsu sáttmálunum. Tí hava stjórnarráðini stóran leiklut at skriva partar av frágreiðingunum og annars at tryggja fakliga innihaldið. Føroyska frágreiðingin kemur við í frágreiðing frá Danmarkar kongsríki, annaðhvørt sum sjálvstøðugur partur ella sum fylgiskjal. Grønland arbeiðir eftir sama leisti.

ST-hoyringar

Tá ið ein frágreiðing er latin eini ST-serfrøðinganevnd, skipar ST fyr eini hoyring, har sáttmálalandið fær høvið at greiða frá, hvussu landið heldur seg til ásetingarnar í sáttmálanum. Síðan landsstýrið í 2004 fór at skriva ein sjálvstøðugan part til donsku ST-frágreiðingarnar, hava Føroyar eisini verið umboðaðar til tær ymsu ST-hoyringarnar. Tær eru skipaðar sum ein stýrd samrøða millum eina av serfrøðinganevndunum og donsku sendinevndina, umboðandi Danmark, Føroyar og Grønland. Føroyski parturin av sendinevndini hefur vanligi verið samansettur av einum umboði av Løgmannsskrivstovuni og einum úr viðkomandi stjórnarráði. Hesin leitur tryggjar, at neyðuga fakliga vitanin er til staðar undir hoyringini, og at uttanríkispolitisk fyrilit verða tikið. Í 2014 luttóku Føroyar til hoyringina í sambandi við Sáttmálan um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek, og í 2015 í sambandi við Kvinnurrættindasáttmálan.

Eftir eina hoyring kemur serfrøðinganevndin við eini niðurstøðu um, hvussu hoyringin hefur gingið, og hon kemur við tilmælum og ráðgeving um, hvat serfrøðinganevndin metir, at Danmarkar kongsríki kann seta í verk fyr framhaldandi at tryggja borgarunum í øllum ríkinum tey rættindi, sum landið hefur bundið seg til. Tey tilmæli, sum beinleiðis eru vend móti Føroyum, verða viðgjørd av viðkomandi føroyskum myndugleikum, har teir taka støðu til, hvørjum tilmælum, teir kunnu taka undir við, og hvørjum ikki. Er tørvur á politiskari viðgerð av tilmælunum, verður hetta gjørt eftir galdandi mannagongdum.

4.2 Landgrunsmálini

Føroyar Rockall-háslættin er felagsheitið fyr allan føroyskan landgrunn innan fyr 200 fjórðingar og landgrunn uttan fyr 200 fjórðingar norðan fyr og sunnan fyr Føroyar.

Á vári 2014 tók landgrunsnevndin hjá ST (CLCS), undir við føroysku krøvunum um ytra landgrunnin norðan fyr Føroyar. Í hesum øki eru umskarandi krøv, og bæði Noreg og Ísland krevja partar av sama øki sum Føroyar. Býtið millum londini er tó treytað av, at hvørt land sær í minsta lagi fær viðurkent øki, sum í vídd svarar til tað, sum teimum verður tillutað í semjuni. Føroyar fáa tillutaðar í minsta lagi 27.000 ferkilometrur av landgrunninum. Hetta gevur okkum rættindi til at útvinna náttúruutilfeingi bæði á havbotninum og í undirgrundini. Noreg hefur fingið síni tilmæli, og í lötuni verður bíðað eftir, at Ísland fær síni. Síðan verður endaligt býtið gjørt.

Bretland og Írland sendu krøv síni til partar av Føroyar Rockall-háslættanum til CLCS í 2009, og Føroyar sendu krav sítt til syðra part av háslættanum til CLCS í 2010. Enn hefur Ísland ikki latið nevndini sítt krav. Seinastu samráðingarnar millum Føroyar, Bretland, Írland og Ísland um møguligt býti av syðra partinum av háslættanum vóru í 2011. Í næstum verður arbeitt við at fáa í lag nýggjar samráðingar við hesi lond.

4.3 FAO

Í 2007 gjørdust Føroyar atlimur í ST-felagsskapinum fyri matvørur og landbúnað, FAO (Food and Agriculture Organization). Tað er serliga í fiskivinnusamstarvinum, at Føroyar eru virknar. Føroyar hava talu- og framløgurætt, men ikki atkvøðurætt. Semja er tó um meginpartin av teimum avgerðum, sum FAO tekur.

Virksemið í FAO er sera umfatandi, og Føroyar hava raðfest luttøkuna í fiskivinnusamstarvinum. Hetta samstarv gevur atgongd til nógva vitan um alheims fiskivinnu, beinleiðis sambond við fiskivinnutjóðir kring allan heim og møguleika at vera við til at menna felags meginreglur fyri burðardyggan fiskiskap, handil við fiskavørur og aling. Ein týðandi tåttur í at menna føroysku luttøkuna í framtíðini verður at samskipa regluligar frágreiðingar um føroyska fiskivinnu til FAO. Føroyar vóru við í samráðingum hjá FAO um at gera altjóða sáttmála um havnatiltøk til at basa ólóglegari fiskiveiðu, um leiðreglur um djúphavsfiskiskap og um hjáveiðu og útblaking.

4.4 UNESCO

Í 2009 fingur Føroyar atlimaskap í ST-stovninum fyri vísindi, útbúgving og mentan, UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Føroyar kunnu luttaka í øllum virksemi hjá UNESCO og hava talu- og framløgurætt, tó ikki atkvøðurætt á aðalfundum.

Føroyar eru við í virkna samstarvinum, ið Norðurlond hava í UNESCO. Norðurlond royna at virka fyri, at londini altíð hava eitt umboð í stýrisráðnum. Árinum 2009-2013 var Danmark umboðað, og síðan 2013 og næstu fyra árinum er tað Svøríki, sum er umboðað í stýrisráðnum.

Eitt av kendastu átøkum hjá UNESCO er heimsarvslistin. Á listanum eru dømi um mentanar- og náttúruarv, ið verður mettur at vera so serstakur, at serlig átøk skulu gerast fyri at varðveita hann. Sum liður í tilgongdini at fáa føroyskan mentanar- og náttúruarv á heimsarvslistan, skipaði tjóðarnevndin fyri almennum tiltaki um UNESCO-sáttmálar, heimsarv og føroyskan mentanar- og náttúruarv á Tjóðsavninum í november 2014.

4.5 IMO

IMO er felagsskapur Sameindu tjóða fyri sjóvinnu, og Føroyar hava síðan 2002 havt atlimaskap í hesum felagsskapi. Atlimaskapurin gevur rætt til at taka lut á øllum fundum, umframt rætt til at taka orðið og at senda inn skjøl til viðgerðar. Atlimaskapurin gevur ikki atkvøðurætt, men semja er tó um meginpartin av øllum avgerðum, sum IMO tekur.

Føroyar eru flaggstatur við altjóða skipaskrá, FAS. Vit skulu støðugt veita eina dygdargóða tænastu í sambandi við skipanina, og tað er týðandi fyri umdømið hjá FAS, at vit luttaka á IMO-fundum. Verður ikki møtt, verður tað viðmerkt av ICS (Flag State Performance Table).

Føroyar hava eisini tikið undir við flestu altjóða sáttmálum hjá IMO um eitt nú trygd á sjónum og um havdálking frá skipum. Føroyar hava tískil altjóða skyldu til at fylgja hesum reglum .

Harumframt verður nógv arbeiði gjørt í IMO við at fyribyrja dálking og við at økja um trygdina á sjónum. Nú siglingin í Arktis vørandi fer at økjast, er uppskot um reglugerð fyri skipaferðslu í Arktis og Antarktis liðugt. Reglugerðin (Polar Code) fevnir um bygging, útgerð, rakstur, venjing, umhvørvisvernd, vakt og bjarging. Hon kemur eftir ætlan í gildi í 2017.

5. Norðurlandamál

Norðurlenska samstarvið er umráðandi liður í føroyskum uttanríkispolitikki. Í mongum viðurskiftum eru Norðurlond høgt í metum á altjóða pallinum, eitt nú viðvíkjandi fólkaræði, vinnulívi, nýhugsan, mentan og umhvørvisvernd.

Føroyar hava drúgvar royndir frá norðurlenska samstarvinum, og hetta hevur gagnað landi okkara fakliga og fíggarliga. Vit fáa høvið at ávirka á høgum, politiskum stigi, og føroysk serfrøði fær møguleikan at gagnnýta norðurlensk netverk og fígging í mongum viðurskiftum.

Kortini eru avmarkingar.

5.1 Føroyskur limaskapur

Royndir hava verið gjørdar at vinna Føroyum sjálvstøðugan limaskap í Norðurlandaráðnum og í Norðurlenska ráðharraráðnum (NMR), men higartil hevur ríkisrættarlaga støðan verið roknað sum forðing fyri sjálvstøðugum limaskapi. Landsstýrið hevur, í samsvari við einmælt lögtings-samtykt, framvegis sum mál at gerast sjálvstøðugur limur.

Norðurlenska stjórnarsamstarvið byggir á Norðurlenska ráðharraráðið. Norðurlensku forsætismálaráðharrarnir hava evstu ábyrgd av samstarvinum, eins og tað eru teir, ið seta nýggi, stór mál á skrá. Løgmaður hevur havt avmarkaða atgongd til fundirnar, men í 2014 eydnaðist at gerast partur av forsætisráðharrafundunum.

Samstarvsráðharrarnir hava dagligu ábyrgdina av fíggarliga partinum av norðurlenska samstarvinum. Føroyski samstarvsráðharrin luttekur í øllum virksemi hjá samstarvsráðharrunum. Ráðharraráðini eru 10 í tali.

5.2 Danskur formansskapur

Í 2015 hevur Danmark formansskapurin í NMR. Fýra høvuðsevni eru sett á dagsskrá: vøxtur, vælferð, virði og sjógvurin í “Bláa Arktis”. Føroyar hava gjøgnum Fiskimálaráðið formansskapin í NMR-samstarvinum um fiskivinnu og aling í 2015. Við hesum hava Føroyar ábyrgd av høvuðsverkætlanini “Vøxtur í bláum lívfeingisbúskapi,” sum hevur fingið tillutað 8,3 mió. kr. komandi trý árin. Formansárið merkir, at Føroyar hava ein serligan møguleika at ávirka dagsskránnu hetta árið, eins og fleiri fundir, ráðstevnur og annað verða í Føroyum.

5.3 Fjølbroytt samstarv

Bæði stjórnarráð og stovnar í Føroyum eru partar av einum ógvuliga fjølbroyttum og umfangandi norðurlenskum samstarvi. Luttøkan er ofta misjovn, men tey, ið raðfesta og gagnnýta samstarvið, fáa nógvar ítøkiligar ágóðar burtúr.

Mentamálaráðið og stovnar undir tí hava í nógv ár verið sera virkin á norðurlenska pallinum. Nevnast kunnu øki sum mentan og list, gransking og hægri útbúgvingar. MMR er umboðað í hópini av fakpolitiskum nevndum og arbeidsbólkkum sum limur ella eygleiðari. Kendastur man vera Nordisk Kulturfond, sum hevur stuðlað nógvum virksemi í Føroyum gjøgnum árin. Grunnurin letur árliga um 30 mió. kr. til 200-250 verkætlanir.

Norðurlendsku nevndirnar og fundirnir geva bæði vitan, íblástur og faklig netverk. Samstarvið hevur stóran týðning í allari menning á teimum økjum, sum MMR varðar av.

Vinnumálaráðið luttekur í Nordisk Innovation, sum fæst við at lýsa, greina og stimbra nýskapan í Norðurlondum. Stovnurin gevur javnan út greiningar, frágreiðingar og hugskotsfaldarar um nýskapan, bæði í privatu vinnuni og hjá tí almenna. Stovnurin umsitir eisini stórar satsingar í nýskapan, har nú eisini feroyskar fyrirkomulag og stovnar luttaka í fyra verkætlanum. Nordisk Innovation arbeiðir í lötuni eisini við møguleikanum at skipa ein felags norðurlendskan íløgugrunn.

Føroyingar hava verið virknir frá fyrsta degi í Ny Nordisk Mad, ið byrjaði í 2007. KreaNord er líknandi skipan, tó at KreaNord meira hevur arbeitt við at orða uppskot um felags norðurlendskan politikk fyri at menna kreativar vinnur.

Heilsumálaráðið er við í NOMESCO-samstarvinum (the Nordic Medico-Statistical Committee), sum skal samskipa norðurlendsk heilsuhagtøl. Føroyar eru eisini við í NORDCAN-verkætlanini, sum er felags krabbameinsskrá hjá almennu norðurlendsku krabbameinsskrásetingastovnunum.

Almannamálaráðið og Hagstova Føroya umboða Føroyar í Nososko (Nordisk Socialstatistisk Komité). Nososko gevur árliga út eina samanbering av hagtølum og regluverki á almannaøkinum. Hetta verður mettt at vera týðandi partur av norðurlendska samstarvinum á almanna- og heilsuøkinum.

Almannamálaráðið luttekur eisini í norðurlendska samstarvinum um brek, har uppgávan hjá stjórnarráðnum er at veita ráð um, hvørji brekpolitisk mál skulu takast upp hjá Norðurlendska Ráðharraráðnum.

Arbeiðið at beina fyri marknaforðingum millum Norðurlond og í ríkisfelagsskapinum er eisini sera virkið. Nógvar forðingar eru longu loystar, og fleiri eru eyðmerktar og verða greiddar í næstum.

5.4 Økispolitikkur

Økispolitikkur er eisini stórmál í norðurlendska samstarvinum. Embætisnevndin fyri økispolitikk, EK-R, viðger og játtar pening til eina røð av verkætlanum, sum skulu styrkja um økismenning. Í lötuni verður gjørd ein kanning av møguleikum og avbjóðingum hjá ungdómi í norðurøkjum, serliga í Grønlandi, Íslandi, Føroyum og norðurpartinum av Skandinavia.

Norrønt atlantssamstarv, NORA, ið hevur skrivstovu í Havn, tekur stig til og er við í langtíðarverkætlanum, sum eru við til at styrkja samstarvið millum tey fyra londini í NORA-økinum, t.e. Føroyar, Grønland, Ísland og Noreg.

Norðurlendska ráðharraráðið hevur orðað eina arktiska samstarvsætlan. Málið er at stuðla og fremja samfelags- og búskaparmenning í arktiska økinum við atliti at fólki og umhvørvi. Nordisk Ráðgivningskomité for Arktis, NRKA, er mannað av norðurlendsku umboðunum á embætis-

mannastigi í Arktiska ráðnum, og Føroyar hava eina virkna sjálvstøðuga luttøku í hesi nevnd. Eisini viðger nevndin umsóknir um stuðul til norðurlenskar verkætlanir um arktisk viðurskifti.

Uttanríkistænastan arbeiðir við at tryggja, at føroyska luttøkan í norðurlenskum samstarvi verður so munadygg, sum til ber. Ymiskt er, hvussu ráðini gagnnýta tilboðini á hesum øki. Norðurlenska samstarvið gevur nógvar ítøkiligar møguleikar, har Føroyar kunnu knýttast í netverk av ymiskum slagi. Hartil er hópín av møguleikum fyri fígging, og fundir og ráðstevnur kunnu eisini leggjast í Føroyum.

5.5 Útnorðurráðið

Útnorðurráðið er tingmannasamstarvsnevnd hjá Íslandi, Grønlandi og Føroyum. Ráðið hevur skipaða samstarvsavtalu við Norðurlandaráðið, men er ikki partur av felags norðurlenska samstarvinum. Útnorðurráðið ger útgreiningar og tilmæli í málum, sum hava týðning fyri londini í útnorðri.

Uppskot hevur verið frammi um at skipa útnorðursamstarvið við einum ráðharraráði, men hetta hevur ikki vunnið frama enn. Ráðharrar í útnorðri, eisini stjórnarleiðarar, hittast annars javnan í sambandi við virkseimið hjá Útnorðurráðnum. Samstarvsráðharrarnir í Grønlandi, Íslandi og Føroyum hava gjørt avtalu um at vera formligt bindilið millum ráðið og stjórnirnar. Ráðið samstarvar eisini við Evropatingið og við Standing Committee of Parliamentarians of the Arctic Region (SCPAR). Søkt er eisini um eygleiðarastøðu í Arktiska ráðnum.

6. Arktis

Føroyar liggja við høvuðsdyrnar til Arktis, og hetta kann fáa stóran politiskan og búskaparligan týðning komandi árin. Á vári 2012 tók landsstýrið tískil stig til at útgreina, hvussu broytingarnar í arktiska økinum kunnu fara at ávirka Føroyar.

Útgreiningin, ið fekk heitið “Føroyar, eitt land í Arktis – móguleikar og avbjóðingar,” varð lögð til aðalorðaskiftis í september 2013. Við stóði í orðaskiftinum verður hugt nærri at, hvussu tilmælini í útgreiningini kunnu fremjast. Løgmannsskrivstovan stendur fyri hesum arbeiði, ið skal gerast saman við avvarðandi stjórnarráðum. Ætlanin skal síðan leggjast fyri landsstýrið til endaliga støðutakan. Hetta verður væntandi gjørt seinni í ár.

Føroyar liggja væl fyri við vesturmunnan á landnyrdingsleiðini, ið verður mett at vera tann siglingarleið, sum fær størstan týðning komandi árin. Skipaferðslan er longu nú økt á havleiðunum kring Føroyar, og væntast kann, at ferðslan økist munandi komandi árin. Vaksandi virkseimið hevur stórar búskaparligar móguleikar við sær. Loftar føroysk vinna móguleikunum, kann hon økja um sítt avkast og skapa enn størri framburð.

Økta vinnuliga virkseimið í økinum kann tó hava umhvørvisligar avleiðingar við sær. Nógvir vandar kunnu gera seg galdandi, tá skipaferðslan økist, og hetta krevur trygd og tilbúgving á hægsta stigi – bæði fyri menniskju og umhvørvi.

6.1 Tænastudepil

Føroyar hava góðan móguleika at bjóða seg fram sum tænastu- og umskipingarhavn, nú skipaferðslan økist. Ein avbjóðing er tó, at føroyskar fyrirkomandi eru smáar, og uppgáurnar eru stórar og fjølbroyttar. Neyðugt er tí at samstarva og at samskipa virkseimið, so til ber at veita skipum alt tað, teimum tørvar.

Umboð fyri vinnuna hava tí tikið stig til at skipa eitt samstarv um ein tænastudepil. Depilin skal vera opin fyri øllum fyrirkomandi, sum lúka tey felags góðskukrøv, ið sett verða, og sum megna at halda seg á einum javnt høgum stigi. Endamálið við samstarvinum er at kunna veita skjóta og góða tænastu til fiskivinnu, oljuvinnu og frálendsvinnu, umframt til vinnu, ið er avleidd av hesum virkseimi.

Átakið samsvarar við ætlanina hjá landsstýrinum um at menna Føroyar sum ein altjóða sjóvinnu-, tænastu- og útbúgvingardepil.

6.2 Arktiska ráðið

Arktiska ráðið er einasta formliga millumtjóðasamstarv um arktisk viðurskifti. Limalondini eru USA, Russland, Kanada, Svøríki, Finnland, Noreg, Ísland og Danmark/Grønland/Føroyar.

Arktiska samstarvið byrjaði sum eitt umhvørvisamstarv í 1991. Í 1996 varð samstarvið víðkað til eitt samstarv á uttanríkispolitiskum stigi, og nú vórðu atlit eisini tikin at burðardyggari menning og livikorum hjá íbúgvunum í økinum.

Stóru broytingarnar í Arktis seinnu árinu hava gjørt, at Arktiska ráðið er broytt grundleggjandi, og tað verður raðfest nógv hægri nú enn áður.

Tveir sáttmálar eru samtyktir av ráðnum um ávikavist leiting, bjarging og tilbúgving í sambandi við oljudálking. Tað er ikki óhugsandi, at aðrir leggjast afturat.

Áhugin hjá londum, sum ikki eru partur av Arktis, er eisini øktur munandi – bæði fyri økinum sum heild og fyri arbeiðinum hjá Arktiska ráðnum. Fleiri av hesum londum hava fingið eygleiðarastøðu í ráðnum, eitt nú Kina, India og Japan, og onnur hava søkt um tað sama.

Flestu evnini, sum verða viðgjørd í Arktiska ráðnum, eru yvirtikin málsøki, og Føroyar eru við til at orða og menna avgerðir, sum verða tiknar, so at tær hóska til føroysk viðurskifti. Fyrst og fremst snýr tað seg um at virka fyri týðninginum og rættindunum at gagnnýta havtilfeingið á burðardyggan hátt, at verja umhvørvið og at tryggja ein sjálvberandi búskap. Samstarv við viðkomandi ráð og stovnar, ið hava serkunnleikan, er fyrirtreytin fyri, at Føroyar kunnu vera ein virkin partur og gera sína ávirkan galdandi í arktiska samstarvinum.

Í mun til annað økisbundið millumtjóðasamstarv, har ið Føroyar annaðhvørt eru umboðaðar í egnum navni ella saman við Grønlandi (DFG), eru Føroyar í Arktiska ráðnum partur av eini trífýttari sendinevnd saman við Danmark og Grønlandi. Hetta er skipað soleiðis, at Danmark hevur formansskapin í sendinevndini hjá kongsríkinum. Hugt verður eftir málsræði og luttøku í ymsu arbeiðsbólkunum, tá ið avgjørt verður, hvør skal sita fremst við borðið og bera sjónarmiðini hjá sendinevndini fram. Miðað verður ímóti, at allir triggir partar eru sjónligir, og semja skal vera millum Danmark, Føroyar og Grønland um, hvørji sjónarmið, ið sendinevndin skal bera fram.

Í Arktiska ráðnum eru seks arbeiðsbólkar, sum eru mannaðir við serfrøðingum úr limalondunum. Føroyskir serfrøðingar luttaka í fleiri av hesum bólkunum. Arbeiðsbólkarnir standa fyri flestu frágreiðingunum og støðulýsingunum, sum verða gjørdar í Arktiska ráðnum.

7. Menningarsamstarv og neyðhjálp

Í altjóða menningarsamstarvi taka Føroyar lut í felags átøkum at minka um búskaparójavnan í heiminum. Landsstýrið hevur samstundis sett sær sum mál at tryggja føroyingum og føroyska samfelagnum royndir, kunnleika og áhuga fyri triðja heiminum og altjóða viðurskiftum.

Orka verður lögð í at byggja upp samstarv við bæði føroyskar og altjóða viðurkendar hjálparfelagsskapir – stjórnarligar sum sjálvbodnar – til tess at vera saman við hesum felagsskapum um menningarverkætlanir. Miðað verður eftir, at menningarsamstarvið skal skapa móguleikar fyri virknari, føroyskari luttøku, har til ber. Menningarstuðul verður bert latin londum, sum OECD skilmarkar sum menningarland.

Føroyar hava latið menningarhjálp síðan fyrst í nítíárunum. Í 2004 varð lóggáva gjørd á økinum. Lógin varð dagförd í 2007. Í lógini er ásett, at ráðgevandi nevnd skal veita landsstýrismanninum ráð um, hvussu lógin um menningarsamstarv kann fremjast í verki. Eisini verða allar umsóknir um menningarstuðul lagdar fyri ráðgevandi nevdina til ummælis.

Tað eru fleiri og fleiri felagsskapir, bæði føroyskir og útlendskir, sum venda sær til uttanríkistænastuna við umsóknum til verkætlanir og áheitan um samstarv. Til ber einans at stuðla umleið seks verkætlanum um árið. Seinastu árin hevur játtanin verið 2,5 mió. krónur. Menningarsamstarv verður umsitið av uttanríkistænastuni.

Føroyskir hjálparfelagsskapir eru smáir og hava ikki somu royndir sum stórir, altjóða felagsskapir. Uttranríkistænastan skipar tí regluliga fyri verkstovum, har føroyskir felagsskapir fáa kunning og ráðgeving í sambandi við umsóknir. Tiltøkini eru skipað sum kunnandi tiltøk, har felagsskapirnir eisini hava høvi at samskifta um felags áhugamál og avbjóðingar.

7.1 Útbúgving og heilsa raðfest

Grundhugsanin við føroyskum menningarsamstarvi er at veita hjálp til sjálvhjálp. Dentur verður tí lagdur á samstarv heldur enn á einvegis hjálp. Royndir vísa nevnliga, at tá ið samstarvsparturin er við til at menna verkætlanina og kennir ogn í henni, er mest sannlíkt, at virksemd heldur fram, hóast verkætlanin formliga er liðug.

Støðið verður tikið í framtíðar menningarmálunum hjá ST, Millenium Development Goals. Í fyrstu atløgu eru útbúgving og heilsa raðfest. Tað er grundað á, at útgangsstøðið fyri menningarsamstarvi er sjálvberandi menning, og tá er útbúgving grundarlagið. Góð heilsa er treyt fyri at kunna læra, og tí er heilsuøkið eisini raðfest. Somuleiðis verður miðað ímóti at gerast partur av fiskivinnuverkætlanum, tí her hava vit serstaka vitan og førleikar at lata.

Føroysk luttøka hevur verið knýtt at fleiri verkætlanum, ið stuðul hevur verið latin til. Talan er í nøkrum forum um stuðul til føroyskar felagsskapir, og í øðrum forum er føroysk serfrøði knýtt at verkætlanini. Á henda hátt kunnu vit menna okkara fakligu førleikar, skapa samstarv og fáa royndir at virka í altjóða viðurskiftum.

Menningarsamstarvið verður í høvuðsheitum framt saman við sjálvbodnum hjálparfelagsskapum og saman við ST-felagsskapinum, World Food Programme (WFP), hvørs endamál er at basa

hungri, at menna fœðsluvirðið hjá teimum, ið svøлта, og at stuðla sjálvberandi menning, har mattrot og hungur er.

7.2 Neyðhjálp

Endamálið við jáltanini til neyðhjálp er at kunna veita bráðfeingis hjálp, tá ið vanlukkur raka úti í heimi. Hjálpin verður vanlig latin gjøgnum sjálvbodnar hjálparfelagsskapir so sum Reyða Kross og gjøgnum altjóða felagsskapir sum eitt nú World Food Programme. Jáltanin verður eisini nýtt í sambandi við áheitanir frá altjóða myndugleikum um at lata pening til at basa hungursneyð.

Neyðhjálp hevur undanfarin ár verið partur av uttanríkisøkinum, men í málsøkjabýtinum frá 2011 varð málsøkið flutt til Heilsumálaráðið at umsita. Samstundis er jáltanin til neyðhjálp hækkað úr 300.000 upp í 600.000 kr.

Í fjør varð neyðhjálp latin til Ukraina, Sýria og summi Balkanland.

8. Havsins tilfeingi

Millumlandasamstarv um tilfeingi í havinum hevur fingið alsamt størri týðning, síðan fiskimørk vórðu flutt út á 200 fjórðingar í sjevtiárunum. Meginreglurnar fyri at gagnnýta havsins tilfeingi eru staðfestar í týðandi ST-sáttmálum, sum síðan eru gjørdir og eisini staðfestir í Føroyum.

8.1 Strandarlandasamráðingar

Føroyar luttaka sjálvstøðugt sum strandarland og sáttmálapartur í teimum millumlandaskipanum, sum gjørdar eru til at umsita ferðandi fiskastovnar í landnyrðingspartinum av Norðuratlantshavi. Strandarlandaavtalur hava verið gjørdar fyri sild, makrel, svartkjaft og kongafisk.

Seinnu árin hava ósemjur um býtið eyðkent strandarlandasamráðingarnar um ferðandi fiskastovnar. Í lötuni er eingin semja um norðhavssildina, og enn er eingin semja fingin í lag um felags umsiting av svartkjafti í 2015.

Frá 2010 til 2014 kundu strandarlondini heldur ikki semjast um makrelfiskiskapin. Í 2014 gjørdur Føroyar, ES og Noreg trípartaavtalu. Avtalan millum Føroyar, Noreg og ES fevnir kortini ikki um allan stovnin og øll viðkomandi lond, tí Ísland, Grønland og Russland eru ikki við í avtaluni.

Strandarlondini, Føroyar, Grønland og Ísland gjørdur í 2011 semju um kongafiskin í Irmingarhavinum saman við ES og Noreg. Hendan avtalan gekk út í fjør, og nú verður arbeitt við at gera nýggja semju. Somu lond, ið gjørdur avtaluna í 2011, hava samtykt at leingja verandi avtalu í eitt ár, tó við eini munandi skerjing í heildarkvotuni. Russland, sum ikki var partur av semjuni fyri 2011-2014, tekur ikki undir við hesi avtalu fyri 2015

8.2 Tvílandasáttmálar um fiskiveiðu

Føroyar hava í alt fimm tvílandasáttmálar um fiskiveiðu. Niðanfyrir er ein stutt lýsing av teimum avtalum, ið Føroyar hava gjørt við onnur lond.

Føroyar og Grønland

Fiskiveiðusamstarvið millum Føroyar og Grønland er grundað á rammusáttmála frá 1997. Avtalan hevur givið Føroyum rætt til at fiska svartkalva og tosk undir Grønlandi. Harumframt hava føroysk skip havt rætt til royndarfiskiskap eftir rækjum í Eysturgrønlandi. Føroysk skip hava eisini atgongd at fiska helmengin av føroysku lodnukvotuni í grønlenskum sjógvi.

Grønlandi er loyvt at fiska norðhavssild í føroyskum sjógvi. Grønland kann eisini veiða part av svartkjaftakvotuni síni frá NEAFC í føroyskum sjógvi.

Føroyar og Ísland

Fiskiveiðusamstarvið millum Føroyar og Ísland er grundað á sáttmála frá 1976. Sáttmálin varð endurskoðaður í 1984. Sambært hesi avtalu er meginreglan, at Ísland ásetir mest loyvdu veiðunøgd av botnfiski hjá føroyskum skipum hvørt ár eftir samráðingar við føroyskar myndugleikar. Seinni er samstarvið víðkað til eisini at umfata sínámillum rættindi at fiska uppsjóvarfisk.

Føroyska botnfiskakvotan undir Íslandi fevnir um tosk og brosmu. Seinastu árin hava Føroyar við ávísium avmarkingum fingið tillutað 5 % av heildarkvotuni av lodnu, tó í mesta lagi 30.000 tons. Íslenskum skipum er loyvt at veiða eina kvotu av makreli og av aðrari sild enn norðhavssild í føroyskum sjógvi.

Londini hava harumframt eina skipan, ið gevur skipum atgongd at fiska norðhavssild og svartkjaft hjá hvørjum øðrum.

Føroyar og Russland

Føroyar og Russland hava havt eitt skipað fiskiveiðusamstarv, ið er grundað á rammusáttmála frá 1977. Í høvuðsheitum hava Føroyar latið uppsjóvarfisk afturfyri at fiska tosk og hýsu í Barentshavinum.

Føroyar hava kvotur av toski, hýsu og flatfiski í russiskum sjógvi, og føroysk skip kunnu eisini fiska rækju í russiskum sjógvi.

Russisk skip hava kvotur av svartkjafti og makreli og kunnu harumframt hava norðhavssild sum hjáveiðu í føroyskum sjógvi.

Føroyar og Noreg

Avtalan við Noreg gevur føroyskum skipum rætt at fiska tosk, hýsu, upsa og onnur fiskasløg sum hjáveiðu í norskum sjógvi. Harumframt hava Føroyar atgongd at fiska ein part av kvotuni, ið er fingin til vegar í sínámillum avtaluni við Russland, í norskum sjógvi. Her er talan um tosk, hýsu og onnur fiskasløg sum hjáveiðu. Føroyska toskakvotan við Svalbard er eisini umfatað av avtaluni við Noreg.

Noreg kann fiska longu, blálongu, brosmu, upsa og onnur fiskasløg og kann eisini fiska part av norskum kvotuni av svartkjafti í føroyskum sjógvi. Norsk skip hava hartil eina lítla makrelkvotu undir Føroyum. Í sambandi við strandarlandasamráðingarnar hava Føroyar og Noreg avtalað, at londini kunnu fiska makrel í havøkinum hjá hvørjum øðrum eftir einum ávísium leisti.

Føroyar og ES

Fiskiveiðusamstarvið við ES gevur Føroyum atgongd at fiska ein part av sínari makrelkvotu í ES-sjógvi, og ES-skip kunnu fiska somu nøgd av sínari kvotu í føroyskum sjógvi. Føroysk skip hava somuleiðis atgongd at fiska svartkjaft og norðhavssild í ES-sjógvi, og ES kann fiska tilsvarandi nøgd av svartkjafti og norðhavssild í føroyskum sjógvi. Føroyskum skipum er eisini loyvt at fiska

rækju í Eysturgrønlandi, umframt svartkalva og kongafisk. Føroyar og ES hava eisini avtalu um býtið av fleiri øðrum fiskasløgum.

8.3 Millumtjóða fiskiveiðusamstarv

Føroyar samstarva við nógv lond um tilfeingi í havinum ígjøgnum luttøku í millumtjóða-felagsskapum. Hesir eru økisbundnu fiskiveiðufelagsskapirnir NEAFC, NAFO, NASCO og SPRFMO. Tá talan er um altjóðarættarligar sáttmálar, ið viðvíkja bæði Føroyum og Grønlandi, luttaka Føroyar undir heitinum DFG (Danmarkar kongsríki, Føroyum og Grønlandi viðvíkjandi).

NEAFC

Føroyar eru við í NEAFC (North East Atlantic Fisheries Commission), sum er millumtjóðafelagsskapur fyri fiskiskapin í landnyrðingspartinum av Atlantshavi. Umframt DFG eru ES, Ísland, Noreg og Russland limalond. Hvør sáttmálapartur hevur eina atkvøðu.

NEAFC-sáttmálin fevnir um alt havtilfeingið í sáttmálaøkinum. Tó eru undantikin nøkur víðferðandi fiskasløg, eitt nú tunfiskur, feskvatnsfiskur og ávís hávasløg, sum eru fevnd av øðrum altjóða sáttmálum.

Føroyar eru strandarland fyri flestu fiskasløg, sum NEAFC ger samtyktir fyri. Talan er tískil um sera viðkomandi felagsskap fyri Føroyar, og eins og hjá hinum strandarlondunum er umráðandi hjá okkum at tryggja, at fiskiskapurin í altjóða sjógvi er burðardyggur.

Føroyar hava eisini áhugamál í teimum djúphavsfiskasløgum, sum eru at finna í altjóða sjógvi í NEAFC-økinum, t.d. búrfiski, stinglaksi og blálöngu. Talan er um meiri avmarkaða nøgd, enn tá ræður um uppsjóvarfisk.

Tá ið talan er um ferðandi fiskastovnar, sum eru í havøkinum hjá limalondunum og í altjóða sjógvi, er skipanin vanlig hon, at londini semjast um eina heildarkvotu og eitt býti í sínámillum-sjógvi, umframt um eitt uppskot um fiskiskap í altjóða sjógvi. Samtyktin um altjóða sjógv verður síðan lögð fyri NEAFC til samtyktar.

Ósemjur millum strandarlondini um fiskiskapin eftir felags fiskastovnum hava tískil eisini ávirkan á arbeiðslagið í NEAFC. Sum dømi kann nevast, at meðan ósemjan millum strandarlondini um t.d. makrelin hevur verið, hevur ikki borið til at fáa eina ítøkiliga semju um kvotur í altjóða sjógvi fyri makrel. Samtyktin hevur verið avmarkað til at tilskila, hvørji lond kunnu veiða makrel í altjóða sjógvi, og til ásetingar um, hvørjar veiðufráboðanir skulu sendast til NEAFC.

NAFO

NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organization) er millumtjóða felagsskapur fyri samstarv um fiskiskap í altjóða sjógvi í útnyrðingspartinum av Atlantshavi. Umframt DFG eru limalondini

Kanada, ES, Noreg, Ísland, Russland, Suðurkorea, Japan, USA, Kuba, Ukraina og Frakland vegna St. Pierre og Miquelon.

Føroyski fiskiskapurin í altjóða sjógvi í NAFO-økinum hevur serliga verið eftir toski á Flemish Kap (3M) og eftir rækju á Flemish Kap og Grand Bank (3L). Harumframt hava Føroyar smærri kvotur av svartkalva og kongafiski.

Føroyar hava 22,35 % av býtinum av toski á Flemish Kap. Tað er tað mesta, sum eitt einstakt land hevur. ES hevur 57,03 %, sum verða lutað millum níggju limalond, har Portugal og Spania fáa størstu partarnar. Í 2015 er føroyski parturin av toskakvotuni 3.083 tons.

Tað stendur sera illa til við rækjustovnunum, bæði á Flemish Kap og Grand Bank. Veiðubann hevur verið á Flemish Kap síðan 2010, og á ársfundinum hjá NAFO í 2014 varð eisini samtykt veiðubann fyri stovnin á Grand Bank.

Áðrenn veiðubannið var rækjuveiðan á Flemish Kap skipað við fiskidøgum. Føroyar hava rætt til 15 % av samlaðu fiskidøgnum á hesum øki. Síðan 2002 hava Føroyar saman við Grønlandi mótmælt rækjubýtinum á Grand Bank og ásett egna kvotu á 10,3 % av heildarkvotuni. Tá ið Føroyar valdu at áseta sær egna kvotu, hevði hetta við sær, at Kanada stongdi havnir sínar fyri føroyskum og grønlenskum fiskiskipum. Burtursæð frá tveimum styttri tíðarbilum hava kanadisku havnirnar verið stongdar síðan.

NASCO

NASCO (North Atlantic Salmon Conservation Organisation) er millumtjóða felagsskapur fyri umsiting av laksafiskiskapi í Norðuratlantshavi. Føroyar luttaka saman við Grønlandi undir heitinum DFG. Hini limalondini eru ES, Kanada, Noreg, Russland og USA.

Seinastu tjúgu árin hava Føroyar ikki rikið havfiskiskap eftir laks. Stórir partur av laksastovnunum í Norðuratlantshavi verður settur at vera sera illa fyri. Úti á havi verða ymsu laksastovnarnir fiskaðir saman, og ansast kann ikki eftir støðuni í einstøku áunum. Tí verður havfiskiskapur eftir laks settur at vera serliga trupul at umsita. Føroyar hava tó áhaldandi víst á rætt sín at veiða laks í føroyskum sjógvi og hava víst á skylduna hjá hinum limalondunum at bøta um støðuna í teirra áum. Hini limalondini í NASCO hava kortini hildið áfram við at veiða laks í áum og firðum í størri og minni mun, og NASCO hevur onga formliga heimild at skipa tílíkan fiskiskap.

SPRFMO

Í 2009 varð semja fingin í lag at seta á stovn økisbundna felagsskapin SPRFMO (South Pacific Regional Fisheries Management Organisation), sum skal umsita fiskiskap í Suðurkyrrahavi. Sáttmálin fevnir um veiðu eftir botnfiski og uppsjóvarfiski sum eitt nú rossamakreli, tó ikki veiðu eftir víðferðandi fiskastovnum so sum tunfiski.

Síðan 2010 er gingið aftur á hond við rossamakrelinum í Suðurkyrrahavi. Stovnurin er illa fyri, og londini í SPRFMO hava tískil samtykt munandi skerjingar í fiskiskapinum í mun til árin 2007-

2010. Ávísir glottar eru nú at hóma, og við støði í vísindaliga tilmælinum er veiðan eftir rossamakreli í 2015 hækka nakað.

Føroyska kvotan seinastu árinum hevur sambært fyrilíks umsitingarligu tiltøkunum verið sløk 5.000 tons. Føroysk skip hava tó ikki verið til fiskiskap í Suðurkyrrahavinum síðan 2010.

8.4 Millumtjóða hvalaveiðusamstarv

Saman við Grønlandi, Íslandi og Noregi eru Føroyar sjálvstøðugur og stovnandi limur í Norðuratlantsnevndini fyri havsúgdjór, NAMMCO (North Atlantic Marine Mammal Commission). Økisbundin umsiting verður mett at vera besti háttur at tryggja eitt virkið samstarv um burðardygga gagnnýtslu av hvala- og kópastovnum.

Í 2015 verður umfatandi hvalateljing í norðurhøvum, har eisini Føroyar hava virknan leiklut. NAMMCO fer eisini í næstum at seta sjóneyku á móguleikarnar at betra um gagnnýtsluna av havsúgdjórum. NAMMCO-limalondini eru samd um at vísa á, at tað er ábyrgdarleyst ikki at fáa sum mest burtur úr hesum tilfeingi, samstundis sum flestu kópa- og hvalastovnar í Norðuratlantshavi eru søguliga væl fyri.

Altjóða hvalaveiðunevndin IWC (International Whaling Commission), samtykti í 1982 eitt fyrilíks bann fyri vinnuligari hvalaveiðu. Samtyktin er framvegis í gildi, og tískil eru Føroyar enn bundnar at veiðubanninum gjøgnum limaskapin hjá Danmark. Síðani tá hava limalondini úrslitaleyst roynt at finna semju um, hvussu vinnulig stórhvalaveiða aftur verður umsitin í IWC.

ES hevur samtykt at hava eina felagsstøðu til mál í IWC, og í høvuðsheitum hevur ES verið ímóti hvalaveiðu. Danmark hevur tó tikið fyrivarni fyri felagsstøðuni og tekur støðu til einstøk mál, fyrst og fremst við fyrilíki fyri áhugamálum Føroya og Grønlands.

Føroyar ansa eftir, at føroysk áhugamál ikki vera fyri vanbýti ella á annan hátt koma at standa seg verri enn nú. IWC hevur ikki heimild at umsita smáhval, og Føroyar fylgja væl fyri at tryggja sær, at IWC ikki kannar sær heimildir at umsita onnur havsúgdjór enn tey, sum felagsskapurin longu umsitur. IWC skal heldur ikki samtykkja aðrar reglur, ið kunnu forða fyri, at burðardygga hvalaveiða verður uppافتurtikin undir Føroyum, eitt nú ógrundaðar økisfriðingar.

8.5 Hvalaveiða og almenn kunning

Útlendskir djóraverndarfelagsskapir hava seinastu 30 árinum funnist at grindadrápi. Kortini eru tað ikki djóraverndarfelagsskapir, sum avgera, hvussu grindaveiðan í Føroyum verður umsitin. Landsstýrið raðfestir kunning ovarlaga í sambandi við hvalaveiðu. Kunningarpolitikkurin byggir á royndirnar á økinum seinastu áratíggjuni.

Landsstýrið svarar stútt og støðugt fyrispurningum um grindadráp. Hetta verður millum annað gjørt við telduposti, beinleiðis samskipti við útlenskar miðlar og við heimasíðuni, whaling.fo. Eisini verða sosialu netmiðlarnir í størri mun til at kunna um grindadráp.

Hóast umtalan í sosialum miðlum tykist meira áleypandi og útbreidd í dag, er tað samstundis ein sannroynd, at áhugin millum miðlafólk, granskarar og onnur at lýsa grind í sínum rætta samanhangi hevur ikki verið størri enn nú.

9. Dupultskattasáttmálar

Dupultskattasáttmálar millum lond er eitt amboð, sum tryggjar greið viðurskifti, um farið verður í annað land at arbeiða, reka vinnu ella gera íløgur.

Aðalmálið við dupultskattasáttmálum er at tryggja, at dupultur skattur ikki verður goldin, tá ið borgarar og fyrirkur virka í tveimum ella fleiri londum. Eitt annað høvuðsendamál er at skapa betri karmar fyri vinnuligum virkseimi tvørtur um landamørk.

Dupultskattasáttmálar áseta, hvussu skatturin verður býttur millum sáttmálalondini, og hvussu dupultskattur verður tikin av.

9.1 Verandi skattasáttmálar

Tað eru í stuttum tveir ymiskir mátar hjá Føroyum at fáa dupultskattasáttmála við onnur lond. Føroyar kunnu annaðhvørt gera beinleiðis avtalu við viðkomandi land ella gerast avtalupartur av dupultskattaavtaluni, sum Danmark hevur við viðkomandi land.

Føroyar hava gjørt beinleiðis dupultskattaavtalur við Norðurlond, so at tað slepst undan dupultskattning av forvunnum peningi. Avtalan fevnir um Føroyar, Ísland, Noreg, Danmark, Svøríki og Finnland. Eisini eru beinleiðis dupultskattaavtalur gjørdar við Grønland og Bretland.

Føroyar eru eisini partur av dupultskattaavtalum, ið Danmark hevur við India og Sveis. Føroyar eru samstundis saman við Danmark partur av felags OECD-hjálparavtaluni. Sum liður í eini OECD-verkætlan hava Føroyar sjálvstøðugt gjørt avtalur við fleiri smátjóðir um útlýgging av upplýsingum. Talan er um í alt 44 tjóðir, og Føroyar gjørdur í sama viðfangi dupultskattaavtalu við fleiri teirra. Hesar eru Bermuda, British Virgin Islands, Cayman Islands, Jersey, Guernsey og Isle of Man.

9.2 Norðurlendski dupultskattasáttmálin

Ein meginregla í norðurlenska dupultskattasáttmálanum er, at skattur av lønarinntøku í høvuðsheitum skal gjaldast í tí landi, har arbeiðið verður gjørt, og ikki í tí landi, har løntakarin býr og brúkar sínar vælferðartænastur. Landsstýrið hevur víst á, at henda áseting samsvarar ikki við norðurlensku vælferðarskipanina og kann hava við sær óhepnar avleiðingar, serliga fyri smærru londini. Tað hevur higartil ikki eydnast at fáa størri londini at taka undir við at broyta sáttmálan á hesum øki.

9.3 Aðrir sáttmálar

Føroyska vinnan hevur eftirlýst, at Føroyar gera fleiri dupultskattasáttmálar. Í Føroyum er tað serliga frálendsvinnan, sum ynskir greiðari skattaviðurskifti.

Fyrireikingar eru gjørdar til, at Føroyar kunnu gerast sáttmálapartur í dupultskattasáttmálum, ið Danmark hevur við USA, Kanada, Brasil, Týskland og Holland. Næsta stig er at senda donsku

stjórnini eina formliga áheitan um at gerast sáttmálapartur í sáttmálunum, sum Danmark hevur við nevndu lond.